

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

**Motivace interkulturních pracovníků v rámci
konceptu životní dráhy**

Zuzana Zagarová

Plzeň 2019

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra antropologie

Studijní program Antropologie

Studijní obor Sociální a kulturní antropologie

Bakalářská práce

Motivace interkulturních pracovníků v rámci

konceptu životní dráhy

Zuzana Zagarová

Vedoucí práce:

Mgr. Tomáš Hirt, Ph.D.

Katedra antropologie

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2019

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval(a) samostatně a použil(a) jen
uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, červenec 2019

.....

Poděkování

Na tomto místě bych ráda vyjádřila několik díky. V první řadě děkuji Mgr. Tomáši Hirtovi Ph.D. za snahu korigovat mou práci správným směrem, za poskytnuté podnětné konzultace a celkový přívětivý přístup. Další dík patří všem informátorům za čas věnovaný mým otázkám a ochotu poskytnout mi často velmi osobní informace. Největší poděkování ale náleží mé rodině, bez jejíž podpory bych nikdy nezvládla učinit vše potřebné ke vzniku této práce. Děkuji také jedné velmi milé blízké přítelkyni, která mi pomohla s její administrací.

Obsah

1	ÚVOD	1
2	TEORETICKÁ ČÁST	3
	2.1 Teorie životní dráhy.....	3
	2.2 Migrace	5
	2.3 Instituce	6
	2.4 Pracovní dráha.....	8
	2.5 Sociální identita migrantů.....	9
	2.6 Sociální sítě.....	11
3	METODOLOGIE.....	13
	3.1 Biografický rozhovor.....	13
	3.2 Výzkumný soubor.....	15
	3.3 Analýza kvalitativních dat.....	15
4	ANALYTICKÁ ČÁST	17
	4.1 Pracovní trajektorie migranta.....	18
	4.1.1 Jazyk.....	18
	4.1.2 Pracovní dráha předcházející interkulturní práci.....	22
	4.2 Životní zkušenost migrace	24
	4.3 Setkání s neziskovými organizacemi	28
	4.4 Role sociálních médií.....	28

5 ZÁVĚR.....	33
6 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ	36
7 RESUME	39

1 ÚVOD

Málokdo si dokáže vytvořit konkrétní představu, uslyší-li termín interkulturní práce a s tím spojenou profesi. Já jsem se k tomuto tématu dostala přes svůj zájem o proces mediace, který má v mezikulturním prostředí specifickou podobu. Po průzkumu terénu jsem seznala, že pro mou bakalářskou práci bude i z hlediska proveditelnosti vhodnější zabývat se lidmi, kteří se profesionálně věnují mezikulturní mediaci.

Toto povolání představuje jakýsi spojovací článek mezi cizinci žijícími dlouhodobě v České republice a většinovou společností. K tomu, aby dokázali efektivně pracovat s migranty, je od nich vyžadována specifická kvalifikace nad rámec vzdělání nebo pracovních zkušeností. Což je skutečnost, která není na první pohled jasná, není-li člověk obeznámen s prostředím, ve kterém interkulturní pracovníci působí.

Rozhodla jsem se proto provést svůj výzkum v neziskových organizacích, v němž se povolání interkulturního pracovníka u nás v České republice vyvinulo, a zaměřila jsem se na otázku motivace lidí vykonávající tuto práci. Mojí snahou bylo rozkrýt faktory, které stojí za jejich volbou pomáhat ostatním cizincům na cestě k zapojení do pro ně neznámé české společnosti. Domnívám se totiž, že pro motivaci interkulturních pracovníků je zkušenost s životem migranta neoddělitelnou součástí. Hlavní otázkou pro odhalení motivací tedy je, s čím se museli současní mnou zkoumaní interkulturní pracovníci potýkat na své cestě českým kulturním prostředím jakožto migranti a co z této zkušenosti je přivedlo až k rozhodnutí věnovat se profesionálně interkulturní práci? Vhodným teoretickým konceptem, který jsem si vypůjčila ze sociologie a který se nabízí pro zmapování zmíněné cesty, je teorie životní dráhy, jelikož propojuje prvky aktivního jednání aktérů a sociálního kontextu tohoto jednání.

Bakalářská práce se skládá ze čtyř hlavních částí. Teoretická část má čtenáře seznámit s hlavními principy teorie životní dráhy a způsobu, jakým hodlám teorii uchopit z hlediska strukturálních faktorů ovlivňující

životy interkulturních pracovníků – migrantů. Následuje metodologie, v níž mimo jiné popisují použitou metodu spjatou s teorií životní dráhy, biografický narativní rozhovor. V analytické části se pak zabývám jednotlivými zjištěními vyplývajícími z provedeného výzkumu a v závěru tato zjištění shrnuji v souladu s teoretickými poznatky.

2 TEORETICKÁ ČÁST

Původně jsem se ve své práci chtěla zabývat mezikulturní mediací, což mě přivedlo k lidem, kteří vykonávají roli interkulturních mediátorů (bez ohledu na to, jak je formálně pojmenována jimi zastávaná pozice). Po prvotním terénním průzkumu jsem se zaměřila na tyto osoby, které se pohybují v prostředí českých neziskových organizací a zprostředkovávají kontakt mezi migranty a českou majoritní společností. Interkulturní pracovníci převážně pocházejí z komunity cizinců, pro které vykonávají služby. Hlavní cílem práce je objasnit motivace interkulturních pracovníků na cestě k jejich povolání. Mým primárním předpokladem se stalo tvrzení, že specifická zkušenost migranta je přivedla k této profesi. Proto považuji koncept životní dráhy za vhodný rámec pro zkoumání cest migrantů – interkulturních pracovníků. Migrace jakožto zásadní obrat v životě a posléze další peripetie spojené s životem v nové cizí zemi se jeví jako jedinečná kombinace, jejíž analýza může osvětlit nejen subjektivní motivy ale i strukturální příčiny stojící za volbou uvedeného povolání. Nejlépe tuto dynamiku vystihuje tvrzení autorů několika významných publikací zabývajících se konceptem životní dráhy, Giele a Elder [1998: 17]: „*Jakýkoliv bod v životě je chápán jako výslednice minulé zkušenosti a budoucích očekávání a současně jako výslednice integrace individuálních motivů a vnějších omezení.*“ Já se ve své práci hodlám soustředit na vnější faktory stojící na cestě migranta k interkulturní práci, nikoli na vnitřní psychologické motivy.

2.1 Teorie životní dráhy

Teorie životní dráhy (*Life Course Theory*) je koncept, který lze uchopit z různých úhlů pohledu, je totiž charakteristický svou multidisciplinarností. V jeho rámci se mohou využívat data a znalosti z oblasti demografie, historie, psychologie, biologie, antropologie, ekonomie a samozřejmě sociologie, která se na jeho vzniku podepsala především. Další charakteristika konceptu životní dráhy je holistický celostní přístup,

který zapříčinil mou volbu této teorie. Spojuje makro a mikro sociální světy, tedy mimo jiné sociologický zobecňující pohled s antropologickým drobnohledem reprezentovaným v této práci analýzou biografii jednotlivých dotazovaných. Obecně je v konceptu životní dráhy zásadní utváření její konečné podoby v kombinaci čtyř elementů: umístění jedince v čase a prostoru (jeho historické a kulturní zázemí), propojené životy (souvisí s interakcí jedince se svým blízkým sociálním prostředím), lidské jednání (jedinci konstruují své vlastní životní dráhy skrze volby a jednání, které činí v rámci možností a omezení historických a sociálních podmínek [Elder 1998: 3-4]) a načasování životních událostí (působení životních událostí přímo závisí na jeho načasování, tedy ve které fázi, stádiu či věku se zrovna objeví [Pařízková 2012: 16]). Nespornou výhodou teorie životní dráhy je fakt, že „umožňuje provázat jednotlivé aktéry a strukturu, jako základnu jedincova jednání, která mu poskytuje možnosti a limity, jež on/ona reflektuje, přijímá, potvrzuje nebo naopak problematizuje a přetváří. Koncept životních drah tak umožňuje propojit společenskou a individuální rovinu pohledů na různé události, jež se v současné době odehrávají“ [Ibid: 24].

K holistické perspektivě životní dráhy často patří data longitudinální, z dlouhodobého výzkumu, takové uchopení je ale nad možný rámec bakalářské práce a mým cílem bylo zabývat se pouze částí života migranta, která souvisí s jeho profesní dráhou interkulturního pracovníka. Klíčovými prvky konceptu životní dráhy jsou pojmy událost (*life event*), zejména pak její zvláštní typ, bod obratu (*turning point*), dále pak přechod (*transition*) a trajektorie. Zatímco přechod představuje změnu pomalou, jde o dlouhodobější proces uskutečňovaný v rámci trajektorie (například sled událostí a rozhodnutí vedoucí ke zrušení manželství), událost je relativně prudká změna (úředně rozveden k určitému datu). Trajektorie se pak táhne jako linka celým životem jedince, je to po sobě jdoucí sled událostí a přechodů, a životní běh tvoří nepravidelný propletenec různých vzájemně souvisejících trajektorií (například pracovní, rodinné a vzdělávací trajektorie) [Havlíková 2007: 190]. Já v práci sleduji část

dimenze pracovní trajektorie, která se týká události, prudké změny, zasahující do všech dimenzí života – migrace. Chápu migraci jako zmíněný typ události – bod obratu, označující zásadní trvalou změnu ve směřování života a odkazující na narušení či nesouvislost v rámci života [Pařízková 2012: 18]. Michael Rutter ve svém výzkumu (1996) identifikoval tři typy událostí, které fungují jako bod obratu, takové, které a) přináší nové příležitosti, nebo díky kterým o ně naopak jedinec přichází, b) přináší trvalé změny v jedincově životě, c) mění jedincovo sebe-pojetí, víry nebo očekávání. Migrace patří mezi všechny tyto typy událostí [Hutchison 2005: 145]. Hlavní náplní předkládané práce je zabývat se migrací v perspektivě životní dráhy a trajektorií migranta. Proto se v následující části věnuji migraci podrobněji.

2.2 Migrace

Migrace reprezentuje vzorový komplexní jev, který je tudíž vhodné nahlížet perspektivou konceptu životní dráhy. Z pohledu typu události se jedná o lidské jednání, vědomé rozhodnutí, které svědčí o značně aktivním přístupu k životu. Důvody stojící za volbou opustit svou zemi jsou ale složité a ovlivněné celou řadou faktorů, osobních i strukturálních. Což přesně zapadá do konceptu životní dráhy, kdy aktivní subjekt tím, že plánuje a volí mezi možnostmi vymezenými jeho sociálním prostředím, konstruuje svůj životní běh [Havlíková 2007: 190]. V tomto bodě je třeba ale zdůraznit, že migranti patří mezi strukturálně znevýhodněné skupiny. Jejich možnosti vymezené sociálním prostředím po příchodu do nové země jsou spíše omezené a narážejí na celou řadu překážek, které souvisí s odlišnostmi oproti majoritní společnosti přijímací země. A to bez ohledu na to, zda byli sociálně znevýhodněnou částí obyvatel již ve své zemi původu (i když i to má samozřejmě nemalý vliv v jejich nové cestě). Setkávají se s novým jazykem, neznámými formálními procesy v rámci veřejných institucí, které by je měli aspoň částečně podpořit, nesrozumitelnými praktikami většinové společnosti a nezdědka také s negativním přístupem této společnosti k jejich statutu bez ohledu na jejich

možné kvality (osobní i profesní). Tomu všemu se musí naučit rozumět, aby to mohli začít využívat ve svůj prospěch a realizovat se v životě. Vzhledem k tomu, že rozsah a podoba jednání jedince závisí rovněž na sociálním kontextu jako je gender a etnicita a v evropském prostoru i na institucionální regulaci společnosti [Ibid: 187], je zjevné, že jejich manévrovací prostor v rámci aktivního jednání konstruující životní dráhu je limitován celou řadou strukturálních faktorů. Gender, etnicita, sociální třída, věk, všechny tyto vrstvy se nabalují na zkušenost migranta a přidávají jí tak na komplexitě [Hutchison 2005: 149]. Veškeré výhody a nevýhody z těchto faktorů plynoucí se v průběhu životní dráhy člověka hromadí a násobí se jejich důsledky.

Migranty je třeba chápat jako sociální skupinu, která sdílí specifické postavení vůči sociálním strukturám a institucionalizovaným vztahům ovlivňujícím jejich možnosti uplatnit a rozvíjet své schopnosti a podílet se na definování podmínek vlastního jednání [Uhde 2014: 289]. Projdou-li víceméně úspěšně celou cestou vrcholící rozhodnutím stát se interkulturním pracovníkem, stává se jejich zkušenost jedinečnou a neocenitelnou pro další osoby procházející podobným procesem. Je to tedy tato cesta, která je nepostradatelná pro osvětlení motivů vedoucím k volbě povolání interkulturního pracovníka.

2.3 Instituce

Dalším důležitým teoretickým východiskem pro analýzu profesní dráhy interkulturního pracovníka je role institucí nebo jinak řečeno dimenze institucionalizace životní dráhy. Byla rozpracována zejména v evropských akademických kruzích a nikoli překvapivě pochází z geografické oblasti německy mluvících zemí, které jsou organizovány za základě centralizovaného federálního uspořádání států s propracovaným systémem institucí. Tento přístup je založen na sociální standardizaci životních drah hlavně pomocí institucí jako vzdělávání, rodina, pracovní trh, právní řád a systém sociálního zabezpečení. Byl to Martin Kohli, kdo zdůraznil nárůst významu institucí ve formování životních drah. Tvrdil, že

moderní normativní životní dráha je podstatou industrializovaných zemí a že se vyvinula na základě transformace ekonomiky domácností do tržní ekonomiky, je organizována dle systému práce (formalizované výdělečné činnosti) a díky tomu se fáze životní dráhy jedince ustanovily do časových period přípravy na povolání (vzdělávání), výkon povolání (ekonomická aktivita) a odchod do důchodu [Heinz, Krüger 2001: 32]. Sociální instituce se díky svému významu staly nástrojem k regulaci mikro a makro sociální úrovně, jelikož v sobě zahrnují jak kulturní, tak strukturální dimenzi a reprodukují sociální strukturu společnosti a rovněž v sobě nesou zavedené normy. Tato regulativní moc institucí vede k posilování nebo naopak omezování podílu a vlivu na směřování jedincovy životní dráhy. Z toho vyvstávají otázky, do jaké míry utváří osobní biografie sami jednotlivci a do jaké míry instituce jako úprava sociálního zabezpečení nebo genderové dělení ve vzdělání a na pracovním trhu [Ibid: 187]. Kohli říká, že na jednu stranu institucionalizovaná životní dráha ulehčuje lidem v moderní době rozhodování o utváření vlastního života v podmínkách širokých možností volby, „*dává životu pevnou oporu a stanovuje kritéria toho, co je a co není dosažitelné*“, zároveň ale „*znamená omezení individuálního prostoru jednání*“ [Havlíková 2007: 193].

Má práce vychází se sociologického uchopení perspektivy životní dráhy. Dle tohoto pohledu jsou jednotlivé životy zakořeněny v sociální struktuře primárně ve formě zastávání sociálních pozic a rolí, tzn. účastí jedinců v institucionálním řádu různých subsystémů [Mayer 2004: 163]. Profesionální struktura definuje jednotlivá povolání obecně užívanými nebo institucionalizovanými činnostmi, zaměstnaneckými statusy a kvalifikovanými skupinami, dělením a segregací [Ibid: 164]. Institucionální kontext zužuje do značné míry, které životní cesty jsou otevřené a které zavřené, takže sociologové se přiklánějí k tvrzení, že člověk spíše podléhá nedobrovolnému výběru, než že by byl schopen sám svobodně racionálně volit mezi svými cestami. Jestliže platí další sociologický axiom, že materiální zdroje, moc a autorita stejně jako informace a symbolická aktiva, jsou distribuovány nerovnoměrně ve společnosti, pak

více lidí se musí přizpůsobit, než že by vykonávali kontrolu nad těmito faktory. Ze sociologické perspektivy nejsou životní dráhy historie lidí jakožto jednotlivců ale spíše dynamické vyjádření sociální struktury [Ibid: 165]. Největší rozdíly v životních drahách různých lidí se objevují tam, kde jsou ovlivňovány vnějšími strukturami, které jsou úzce navázány na dělení práce, to je profesní struktura, struktura zaměstnání a vzdělávací systém. Je to díky způsobu distribuce výchozích zdrojů, následných odměn a pozic, které tvoří základ příležitostní struktury, do které jsou lidé tříděni a které jsou nerozlučně spjaté s těmito institucionálními poli. Proto se vzorce životních drah liší nejvíce dle sociálních tříd a statusových skupin [Ibid: 166]. Moderní sociální státy také zasahují do této institucionální roviny prostřednictvím ustanovení tzv. sociálního mixu (*welfare mix*), tj. významnost a provázanost ekonomických trhů, rodiny a státu v průběhu historie a napříč současnými společnostmi. To sociologové vnímají jako hlavního určujícího činitele vzorců životních drah [Ibid: 167].

2.4 Pracovní dráha

Jak bylo řečeno v naší společnosti se standardizované životní dráhy točí kolem ekonomické aktivity v podobě výdělečné činnosti. Výkon povolání interkulturního pracovníka tudíž patří do této dimenze, a proto je vhodné rozebrat ho do větší hloubky. Vstup na pracovní trh pro člověka pocházejícího z jiné země zpravidla bývá ztížený celou řadou strukturálních překážek, takže i v tomto bodě mohou trajektorie migrantů vykazovat podobná specifika. Existuje mnoho různých projevů nerovných příležitostí v oblasti pracovního trhu (odměna za práci, pracovní příležitosti, riziko nezaměstnanosti, přístup k určitým profesím, pracovní podmínky, zdroje a moc). Všechny tyto oblasti jsou institucionalizované a sociálně stratifikované různými politikami a tradicemi svázanými se vzděláním a jinými statusy ale i často se skrytou diskriminací a stereotypy. Tyto politiky, tradice a předsudky pak společně posilují a reprodukovat rozdílné přístupy k jednotlivcům dle příslušnosti k sociální

třídě, etniku nebo dle původu, genderu a věku [Moen 2016: 250] a definují tak možnosti dostupné jednotlivci pro formování jeho životní, lépe řečeno profesní, dráhy [Ibid: 253].

Pozvolné přechody (*transitions*) v rámci pracovní dráhy (jako získání nebo změna práce, dobrovolné opuštění pracovního trhu, dočasné propuštění nebo odchod do důchodu) z hlediska perspektivy životní dráhy se vždy objevují v kontextu určité průběžné trajektorie [Moen 2016: 254]. Do této trajektorie zasáhne migrace jakožto bod obratu velmi zásadním způsobem. To je předpoklad, který by v analytické části měl být objasněn. Je totiž otázkou, do jaké míry profese interkulturního pracovníka představuje kariérní obrat v životě migranta. Je možné si představit situaci, kdy se cizinec po určitém začlenění do nové společnosti vrátí k profesní trajektorii, kterou sledoval i před odchodem ze svého místa původu. Nebo řadu jiných scénářů, ve kterých migrace nehraje roli příčiny sledování úplně nové profesní dráhy ale spíše původce nasměrování na dráhu interkulturní práce. Samozřejmě v tom hraje roli prvek načasování (*timing*), tedy v jaké životní fázi k migraci došlo. Pracovní dráhu může také ovlivňovat proces socializace, jelikož v jejím průběhu se jednatel učí normám a hodnotám společnosti a přejímá tak i představy a očekávání týkající se pracovníků různého věku, genderu i socioekonomického postavení. Socializace tak posiluje osobní preference nebo motivace pro výkon nějakého povolání a nemůžeme v úvahách vynechat rané socializační období, pokud chceme porozumět chování jedince v jakýkoli pozdějších životních fázích [Ibid: 258]. Z toho vyplývá, že se pracovní trajektorie bude lišit u někoho, kdo opustil svou zemi původu v pěti letech a u někoho, kdo odešel ve třiceti pěti letech.

2.5 Sociální identita migrantů

Důležitým momentem pro analýzu profesní dráhy interkulturních pracovníků je jejich sebe-identifikace jakožto příslušníků etnické menšiny. Vzhledem k tomu, že tato práce se zaměřuje na vnější strukturální a

institucionální motivy, které respondenti, byť nevědomky, sledují, je potřeba tento bod objasnit a dát do souvislostí s ostatními uvedenými teoretickými východisky. Sociální identita je koncept, který lze také uchopit perspektivou životní dráhy, lépe řečeno v rámci teorie životní dráhy je zajímavá především změna sociální identity. Kdy, proč a za jakých událostí k ní může dojít, souvisí s různými životními fázemi. Příchodem člověka do cizí země tento nabývá novou pozici cizince, migranta. Přestože etnická identita je v průběhu života relativně stálá [Emler 2005: 203], se statutem migranta se přidávají další rozměry tohoto druhu sociální identity, jelikož cizinec vstupuje do vztahů definovaných zejména v opozici vůči většinové společnosti. To je velmi důležité, protože dle Emlera [2005: 205] se sociální identity stávají relevantní, pokud jsou performovány před publikem, které akceptuje autenticitu této performance. Sociální identity jsou relační, odvislé od interakce s jedincovým okolím. Cizinci tak získají novou sociální identitu, když jsou majoritou nahlíženi skrz optiku etnické menšiny. Proč jsou ale takto nahlíženi? Samozřejmě, že téma migrace je často spojováno s otázkami mezikulturních interakcí, odlišností kulturních norem a praktik migrantů a majoritní společnosti [Uhde 2014: 289]. Nicméně my bychom mohli nalézt odpověď ve fungování multikulturní politiky v evropských západních společnostech. Migranti totiž nepřicházejí do těchto zemí jako ustanovené etnické minority, nýbrž tyto byly vytvořeny v důsledku historického vývoje, v jehož průběhu se sociálních konflikty změnilly na konflikty etnické [Radtke 1997: 248]. V rámci politiky multikulturalismu založily liberální státy síť neziskových organizací, které jsou na nich závislé z hlediska finančních zdrojů, migranti se stali klienty takových organizací a aby mohli artikulovat své existenční i politické požadavky, musí se na ně obracet jakožto příslušníci etnické menšiny. Je pro ně nezbytné, aby se s touto pozicí identifikovali. Dochází zde k homogenizaci skupin cizinců především na základě jazykové příslušnosti z praktických kapacitních důvodů (takže například není důležité, že samotné etnické komunity jsou uvnitř značně odlišné, třeba Argentinci, Mexičané a Španělé mluví všichni španělsky, tedy spadají do stejné klientské

skupiny) a to představuje rozhodující prvek pro proces etnizace a sebe-etnizace. Migranti jsou proměněni v reprezentanty svých národních kultur [Ibid 1997: 252]. Multikulturní diskurz nutí cizince, aby posilovali etnické souvislosti svého života, a tak dochází ke zdůraznění rozdílů mezi menšinou a většinou ve společnosti, což zostřuje problémy, k jejichž řešení měl multikulturalismus původně přispívat [Ibid 1997: 256]. Dilematem multikulturalismu je, že předpokládá, že „*společnost je rozdělena do vzájemně vylučných askriptivních skupin založených na původu a kultuře*“ [Eriksen 2012: 246]. Na straně migrantů musí ještě před sebe-etnizací dojít k procesu integrace v tom smyslu, že jako menšina participují na sdílených institucích majoritní společnosti [Ibid 2012: 203]. Cesta se tak uzavírá. Cizinec přijde do neznámé země, aby mohl existenčně prospívat, musí přijmout základní hodnoty nové společnosti, porozumět jazyku, zařadit se do struktury moderního státu, přijmout pozici etnické menšiny a nadále už většinu aspektů svého života podřizovat jejímu rámci, a to včetně profesní dráhy. To může mít i tu podobu, že se z něj stane interkulturní pracovník. Za prvé totiž neziskové organizace takový druh povolání fakticky vytváří (získaná data z provedeného výzkumu vypovídají o tom, že tato pracovní pozice vznikla v Čechách právě v prostředí neziskových organizací) a za druhé zaměstnání interkulturního pracovníka může díky strukturálním bariérám, na které migranti ve své pracovní dráze narážejí, představovat jednu z ne mnohých pracovních příležitostí, ke které mají snadnější přístup (oproti jiným profesím).

2.6 Sociální sítě

Vzhledem k tomu, že sociální identita je tvořena v interakci s okolím jedince, nesmíme opomenout ani toto okolí, tedy sociální sítě migrantů. To má souvislost také se základním prvkem konceptu životní dráhy, tj. propojené životy (*linked lives*). Tento princip poukazuje na fakt, že nikdo nežije izolovaně a skrze sítě sdílených vztahů dochází k pronikání sociálních vlivů do života jedince [Pařízková 2012: 16]. Existuje totiž velký

potenciál toho, že lidé, které po svém příjezdu do cizí země migrant začne přirozeně vyhledávat, budou ve stejném postavení jako on. Většinou se vzájemně ovlivňujeme s těmi, kteří nám kříží cesty v rámci našich obvyklých každodenních aktivit, sociální kontakt je generován primárně rutinami, které přivádějí jedince na konkrétní místa v konkrétním čase [Emler 2005: 212]. Lidé mají tendenci být více v kontaktu se členy stejné sociální kategorie [Ibid: 207]. Otázka je, jakým způsobem cizinci takové kontakty shánějí, zda vědomě nebo je jim to spíše podsouváno, aniž by o to usilovali, nebo jim nezbývá nic jiného (protože s nimi většinová společnost nechce komunikovat). Pravděpodobně se bude jednat o kombinaci všech tří cest.

3 METODOLOGIE

Tato práce zapadá do druhu výzkumu migrace založeném na teorii životní dráhy, který se zabývá vysvětleními, jak migrace ovlivňuje jednotlivé životní fáze a tranzice [Uhde 2014: 287]. Jelikož se ale jedná o pouhý zlomek vlivu migrace, zejména svázaný s procesem integrace do majoritní společnosti, používám perspektivu životní dráhy spíše jako optiku, která mi umožňuje strukturovaně uchopit vyprávěné biografie jednotlivých respondentů (srov. Uhde 2004).

Velmi důležitou součástí analýzy opřené o teorii životní dráhy je výběr metody. V mém případě zkoumání životů jedinců jsem se pustila do kvalitativního výzkumu, kdy se snažím objasnit, jak lidé sami vnímají různé události ve svém životě, jak je prožívají a jaké významy jim přiřkládají. Vhodnost tohoto přístupu je dána tím, že „kvalitativní metodologie v podstatě stála u zrodu samotného přístupu zkoumání životní dráhy či životního příběhu jako celku v sociologii“ [Dudová 2011: 2]. Kvalitativní výzkum umožňuje porozumět motivacím a významům samotných aktérů, a to je cíl předkládané práce.

3.1 Biografický rozhovor

Ve výzkumu jsem zvolila metodu biografického narativního rozhovoru založeného na vlastním vyprávění dotazovaného o jeho životě, tedy o jeho části týkající se migrace a cesty k povolání interkulturního pracovníka. V takovém rozhovoru totiž jedinec konstruuje svůj životní příběh, dává mu smysl, interpretuje ho a přetváří tak, aby zachoval určitou kontinuitu [Hašková, Dudová 2014: 47]. Biografická determinace situace je vyjádřením skutečnosti, že naše současné jednání a projekt naší budoucnosti jsou ovlivněny naší minulostí [Kubátová 2010: 31]. Lze tak očekávat, že jednotliví dotazovaní, migranti, budou své současné postoje, identity, hodnoty a životní směry dávat do souladu s těmi, které zastávali v životním období před migrací, aby zachovali vnitřní soudržnost svého já.

Vyprávění aktérů o životních událostech je vždy určitou interpretací těchto událostí [Hašková, Dudová 2014: 48].

V případě biografického dotazování ale nejde tedy jen o metodu sběru dat, ale také o jejich interpretaci. A to nejen na straně respondenta ale také na straně výzkumníka, i ten se zúčastňuje procesu vytváření intersubjektivních realit [Hašková, Dudová 2014: 48]. Na druhou stranu nám ale životní příběhy umožňují poznávat sociální struktury tím, že dotazovaní vyprávějí, jak v průběhu svého života naráželi na tyto struktury, přizpůsobovali se jim, bránili jim v nějakých činnostech nebo naopak jim poskytli neočekávané zdroje. V momentě, kdy se mi podařilo shromáždit dostatečné množství rozhovorů, jsem je mohla mezi sebou srovnat ve vztahu k jednomu sociálnímu kontextu, zkoumanému problému – migraci. I když jsou tedy významy a interpretace subjektivně konstruované, odrážejí sociálně sdílené reality skrze osobní zkušenost a mohou nám tak říct mnohé o sociálních a kulturních kontextech, ve kterých lidé žijí [Ibid: 49].

Je také nutné zmínit, že metoda biografického rozhovoru má svá úskalí způsobená retrospektivním vyprávěním komunikačních partnerů, což znamená problémy vyplývající z charakteru paměti [Hašková, Dudová 2014: 57], takže je nutné počítat s nepřesnostmi s tím spojenými.

Při dotazování jsem se soustředila na konkrétní zkoumanou životní fázi – období od příchodu do České republiky až k momentu, kdy se dotazovaní dostali k povolání interkulturního pracovníka. Jednalo se tedy o epizodické retrospektivní vyprávění, kdy jsem všem komunikačním partnerům položila v úvodu stejnou otázku: „Jaká byla vaše cesta k interkulturní práci od doby, kdy jste přijela do České republiky?“ Vzhledem k tomu, že každý odpověď pojal trochu jiným způsobem a lišil se i v délce vyprávění, musela jsem klást ještě doplňující otázky týkající se rozličných momentů migrace, jejich životních a pracovních plánů a zkušeností se začleňováním do české společnosti. Rozhovory trvaly přibližně jednu hodinu, všichni respondenti souhlasili s tím, že si rozhovory budu

nahrávat pro účely následné analýzy. Posléze došlo k jejich přepisu a po dohodě byla všechna osobní data anonymizována, případně pozměněny osobní údaje v souladu s požadavky na jejich ochranu a s etikou kvalitativního výzkumu.

3.2 Výzkumný soubor

Výzkumný soubor byl zvolen metodou záměrného (účelového výběru). Po rozhodnutí zaměřit se na neziskové organizace jsem se zkontaktovala se třemi zaměřenými na různé oblasti práce s cizinci a provedla jsem první kolo rozhovorů s osmi respondenty, kteří zastávali buď přímo pozici interkulturního pracovníka nebo jejich koordinátory anebo osoby, které ve své práci zprostředkovávali kontakt cizinců s českou společností a obecně jim pomáhali s životem v novém kulturním prostředí. Na základě tohoto předvýzkumu jsem pak upravila téma bakalářské práce a provedla druhé kolo rozhovorů již pouze se zaměstnanci dvou organizací (Integrační centrum Praha a InBáze), kteří zde pracovali jako interkulturní pracovníci. Dostala jsem se k počtu devíti komunikačních partnerů, jejichž rozhovory jsem pak dále zpracovávala. Všichni respondenti byly ženy. U osmi z nich se jednalo o cizinky/migrantky, v jednom případě šlo o interkulturní pracovníci českého původu. Dvě ze skupiny migrantek se do České republiky přistěhovaly v období dětství tak, že se zde ještě zúčastnily povinné školní docházky, jedna během studia na vysoké škole, ostatní cizinky přišly až po ukončení vzdělání, po zahájení pracovní kariéry v zemi původu.

3.3 Analýza kvalitativních dat

Samotná analýza kvalitativních dat je, jak bylo výše uvedeno, také samostatnou interpretací a je tak do určité míry závislá na imaginaci badatele [Hašková, Dudová 2014: 52]. Já jsem analýzu obsahu prováděla formou kódování (pomocí kódovacího programu MAXQDA) a vytváření

kategorií, tedy kategorickou analýzu obsahu, takže všechny rozhovory jsou kódovány a analyzovány „průřezově“, nikoli jako separovaná vyprávění, abych vytvořila základ pro analytické propojení jednotlivých příběhů. Vyhledávala jsem klíčové pasáže, které vypovídají o strukturálních souvislostech života dotazovaných, o jejich zkušenostech, o bariérách a na jejich základě jsem vytvořila kategorie vynořující se z dat [Ibid: 56]. Hlavní kategorie se týkaly zásadních momentů v rámci konceptu životní dráhy (příjezd do ČR, vzdělání, původní práce v zemi původu, setkání s povoláním interkulturního pracovníka) a další pod-kódy měly usnadnit analýzu strukturálních faktorů v pracovní trajektorii migrantů (finance, instituce, integrace, kulturní znalost).

4 ANALYTICKÁ ČÁST

Z výše uvedené teoretické části vyplývá, že cesta migranta k interkulturní práci vykazuje specifické prvky, které můžeme podřadit pod důvody vedoucí k aktivnímu rozhodnutí vykonávat toto povolání. Rozhovory s respondenty jsem se snažila zmapovat jejich motivace, z nichž některé patří spíše do oboru psychologického a ty tedy v předkládané práci nebudu analyzovat.

Jakkoli mi to teď po provedeném výzkumu přijde přirozené, než jsem se s tímto prostředím začala seznamovat, nenapadlo mě, že interkulturní práci vykonávají pouze cizinci/migranti. Představovalo to pro mě nové zjištění, a proto jsem se rozhodla ve své práci stanovit jako hlavní předpoklad, že k tomu, aby se jedinec dostal k profesi interkulturního pracovníka, musí sám projít cestu cizince/migranta. Tato zkušenost je nezastupitelná ve všech ohledech a nerozlučně spjatá s konceptem životní dráhy, tedy s trajektorií migranta. Proto budu v analytické části práce ověřovat hypotézu, že interkulturní pracovník musí být z titulu své životní zkušenosti také cizinec/migrant.

Druhým předpokladem, který jsem si vytvořila na základě předběžného terénního průzkumu, byla jazyková vybavenost interkulturních pracovníků. Z povahy jejich profese vyplývá, že pro to, aby mohli pomáhat cizincům, musí ovládat jazyk té menšiny, pro kterou vykonávají služby, a stejně tak jazyk většinové společnosti. Vzhledem k tomu, jak moc důležitý element jazyk v jejich práci i obecně v životní cestě migranta představuje, začnu v analýze rozborem tohoto faktu. Ověřuji tedy hypotézu, že nezbytná podmínka pro to, aby se člověk stal interkulturním pracovníkem, je znalost jazyka jedné z menšin a současně jazyka majoritní společnosti.

4.1 Pracovní trajektorie migranta

4.1.1 Jazyk

Neznalost jazyka majority je první bariéra, na kterou cizinci v nové zemi narazí. V případě češtiny je tento fakt výraznější i proto, že naše řeč nepatří mezi tzv. světové jazyky a je málo pravděpodobné, že by se jí někdo učil ještě před tím, než se vydal žít do České republiky. Což se potvrdilo v průběhu výzkumu, nikdo z mých respondentů před příjezdem nemluvil česky.

Neznalost jazyka tedy představuje silnou institucionální překážku, díky které se migrant může na své cestě potkávat s různými obtížemi, a to bez ohledu na věk nebo životní fázi, ve které došlo k migraci a následnému jazykovému začleňování. To opakovaně potvrdily ve svých odpovědích všichni dotazovaní:

„Já jsem začala více rozumět, tak jsem částečně rozuměla ty nehezké věci, co o mne třeba říkali atd. A vlastně třeba občas část třídy si myslela, že vůbec nerozumím tomu, co říkali, takže si mysleli, že to mohou říkat jakoby volně na veřejnosti a tak. A pravdou je, že jsem rozuměla část. Pravdou je, že člověk dokáže pochytit ty hlavní slova, pak si to nějak spojit a dát dohromady nějaký význam. Tak to jsem já vlastně pochopila / rozuměla více než co oni mysleli. Pak to vyvrcholilo tím, že tam byla nějaká šikana, nějaké pomlouvání.“

„Já jsem to už vzdala, ale u mě se to ještě týkalo toho, že nějak jsem to, já jsem to prostě podcenila, tím, že čeština není můj rodný jazyk a jít studovat humanitní studia v češtině... bylo to zábavné...“

„Už si nedokážu představit, že bych šla někam začít znovu od nuly, naučit se teprve jazyk a přizpůsobit se... Projít znovu tím procesem to bych fakt nechtěla, nepřála bych to nikomu, změnit život od základů. Je dobrý, když jdete někam a víte, že umíte jazyk, máte nějakou práci a jdete tam přímo pracovat, tak to je fajn.“

Ovládnutí jazyka tak představuje podmínku sine qua non, bez které se cizinec neobejde, pokud chce v přijímací zemi fungovat na základní úrovni, tzn. zajistit si obživu. Motivace naučit se novou řeč je proto velmi vysoká a opět všichni respondenti vyprávěli, že výuka češtiny byl první krok, ke kterému se uchýlili. Je potřeba zmínit, že ani jeden z dotazovaných nepatřil do skupiny osob, které by přijeli do České republiky za účelem (předem zprostředkované) práce v nějaké mezinárodní firmě, kde by se mohli domluvit svým nebo jimi ovládaným mezinárodním jazykem. Také chci vyzdvihnout, že učení češtiny probíhalo u dotazovaných v různých formách, ať už nějakým vědomým docházením na vybraný jazykový kurz nebo v rámci prvního kontaktu s bezprostředním okolím migranta:

„Já jsem byla sama s tou teď už mojí tchýní (tenkrát ještě ne). A ona byla skvělá, opravdu suprová a od začátku, ona neuměla nic kromě češtiny, tak na mě mluvila pořád a každý den se snažila mě učit slovíčka, tak například při snídani mi říkala, “To je máslo, to je mléko” a pak jsme chodili ke kalendáři, co měla na zdi a tam mi ukazovala, jaký je den a jak se to říká a ty čísla a všechno a pak mi pustila i televizi, abych se dívala na ty pořady pro děti a filmy, abych furt jako poslouchala. A já jsem se od začátku hodně snažila mluvit česky a pak jsem takhle byla asi dva měsíce a pak jsem jela do Brna studovat tu letní školu, to byl intenzivní kurz češtiny během jednoho měsíce, a to bylo úplně šílený, opravdu těžký ale bylo to skvělý, protože tam nikdo nechtěl mluvit nic jiného než česky, tak i přesto, že tam byli i španělsky mluvící.“

V každém případě z rozhovorů vyplynulo, že všichni dotazovaní měli zájem o to naučit se český jazyk a zapojit se tak do majoritní společnosti. Tím se dle výpovědí lišili od jiných cizinců, se kterými se setkali jakožto interkulturní pracovníci poskytující jim pomoc, a kteří dle jejich názoru nezájmem o učení češtiny neprojevovali dostatečnou motivaci zapojit se do české společnosti. Respondenti také tento prvek velmi často zdůrazňovali jako nezbytnou součást integrace cizince:

„Když se neučíš jazyk, nesnažíš se pochopit tu mentalitu, nesnažíš se integrovat.“

Jazyková vybavenost hrála také důležitou roli u řady informátorů z hlediska jejich pracovní dráhy ještě před tím, než se dostali k samotné interkulturní práci. Mnoho z nich se nějakým způsobem po svém příjezdu do Čech věnovalo vyučování převážně jazyka menšiny (tedy svého rodného), překladatelství, tlumočnictví. Z tohoto pohledu se jednalo o jakýsi předstupeň, na který pak hladce navázala interkulturní práce. Lišily se ale motivace, které je přivedli k práci s jazykem. Někteří dotazovaní se vzdělávali v oboru souvisejícím s lingvistikou ještě před tím, než pojali myšlenku práce v mezikulturním prostředí:

„Já jsem vystudovala literaturu a v Caracasu jsem pracovala vždycky se španělštinou, jazykem, já jsem učila španělskou gramatiku, taky jsem dělala korektorku nebo dělala jsem korekci.“

Někteří k tomu byli ale spíše přinuceni okolnostmi souvisejícími se strukturálními omezeními, jelikož neměli ještě dostatečné znalosti českého jazyka, tak pro ně nebylo možné najít si slušnou práci, která by byla finančně výnosnější:

„Ale ještě jsem neuměla dostatečně dobře česky, abych mohla dělat cokoli, musela jsem vybrat něco, co nevyžaduje tolik ten jazyk.... Pak jsem přestala pracovat v té distribuční firmě a zůstala jsem v zoo a začala jsem učit španělsky. ... jakože já potřebuju ty peníze, tak musím najít něco, co mi dá ty peníze, ale já chci dělat to, co chci, a to bylo fakt jako těžký.“

Výuka jazyka menšiny migrantů dle mé interpretace patří mezi strategie, kterou cizinci přijmou pod vlivem strukturálních bariér v důsledku svého znevýhodněného postavení. Jedná se o poměrně exkluzivní práci, ať už jde o její hodnocení z hlediska finančního nebo z hlediska sociálního postavení soukromého učitele cizího jazyka. Pokud tedy máme co do činění s motivovaným a vzdělaným jedincem, který

nepatří mezi pracovní migranty pocházející ze slabé sociální vrstvy již v zemi původu (což v tomto případě platilo u všech respondentů), můžeme očekávat, že se bude snažit dostat se co nejrychleji ze své nevýhodné pozice, jakmile se základně zorientuje v novém prostředí, proto volba vyučování svého rodného jazyka.

U všech dotazovaných bez výjimky se na jejich cestě k interkulturní práci objevila ještě jedna činnost – komunitní tlumočení. To souvisí přímo s vývojem samotné pozice interkulturního pracovníka, která je formálně ukotvena v Národní soustavě povolání teprve odnedávna, jedná se o relativně nový druh profese. Relativně proto, že ač nad jeho náplní se stále vedou diskuze (jak mi také prozradila jedna z informátorek), komunitní tlumočení je jeho součástí už od začátku a byli to vlastně rozšiřující se schopnosti komunitních tlumočnicků, které vedly k potřebě ustanovit pro ně nový druh pracovní pozice. Dle výpovědí hlavní rozdíl spočívá v tom, že komunitní tlumočnick by neměl na rozdíl od interkulturního pracovníka poskytovat klientovi žádné poradenství (to bylo vyhrazeno pouze sociálním pracovníkům), jeho práce končí u překladu při doprovodu klienta na jednání. Jelikož ale komunitní tlumočníci se během takových opakovaných doprovodů postupně mnohé naučili, byli už pak schopni klientům efektivně poradit sami a mohli tak zastat leccos i za sociální pracovníky. Nicméně prvek tlumočení u nich zůstává (a ten právě chyběl u sociálních pracovníků) a nelze ho z této pozice vypustit. Jedna z respondentek tento vývoj ve své výpovědi přesně popisuje:

„...menší pozici jako kontaktní pracovnice. A já jsem myslela, že to bude spíš taková recepční v mém pojetí a trošičku jinak to dopadlo. Protože často, zaprvé spoustu konzultací, které poskytovaly sociální pracovnice byly většinou v češtině, ale ty lidé potřebovali ruštinu. Angličtinu soc. pracovnice zvládaly ale ruštinu už ne. Takže nějakým způsobem pochopili, že já bych mohla u toho asistovat. Takhle jsem se dostala ke komunitnímu tlumočení. Takže nějaké menší jednodušší konzultace jsem tlumočila a pomáhala jsem dokonce pak i doprovodit

jejich klienty a řešit jejich případ. Takže já jsem fungovala jako asistent sociálního pracovníka...“

Překvapujícím popřením faktu, že jazyk se v rozhovorech ukazoval jako naprosto zásadní vše-prostupující prvek (interkulturní pracovníci musí být dokonce bilingvní, často byl začátek jejich pracovní dráhy IP spojen s prací komunitního tlumočení a v jejich práci byl tak z jedním hlavních prvků zprostředkovat komunikaci nebo poskytnout informaci, ke které cizinec díky neznalosti jazyku neměl přístup), je tvrzení jedné z respondentek, že jazyk nepovažuje za podmínku nutnou k integraci, že začlenění cizince spočívá v zapojení do většinové společnosti bez ohledu na to, jestli umí jazyk majority nebo lépe řečeno je to možné ještě před tím, než se ho naučí. Podstatné je to, že má zájem se (jakkoli) zapojit a interagovat s majoritou.

4.1.2 Pracovní dráha předcházející interkulturní práci

Samostatnou analýzu si vyžaduje bod týkající se pracovní dráhy dotazovaných před tím, než se dostali k povolání interkulturního pracovníka. V úvodu této části je nutné říct, že všichni dotazovaní, se kterými jsem dělala rozhovory, měli bez výjimky buď již ukončené vysokoškolské vzdělání nebo byli studenty vyšších ročníků vysokoškolského studia. To má vliv na výzkum proto, že z hlediska osobnostních vlastností se jedná o vysoce motivované jedince projevující snahu pozitivně ovlivňovat svůj život a v rámci pracovní dráhy aktivně překonávat překážky ve formě omezeného přístupu na pracovní trh v důsledku svého statutu migranta. To se projevilo mimo jiné tím, že všichni informátoři se na pozici interkulturního pracovníka velmi pečlivě připravovali na nejrůznějších kurzech pořádaných neziskovými organizacemi a projevovali zájem o další vzdělávání a rozvíjení svých schopností v tomto oboru. Není ale cílem této práce podrobněji se zabývat osobnostními faktory a motivacemi.

V konceptu životní dráhy hraje důležitou roli tzv. načasování, ve smyslu životní fáze, kdy došlo k migraci. Jejich pracovní trajektorie se totiž lišily v návaznosti na toto kritérium a podle toho můžeme zhodnotit, zda migrace představuje v jejich pracovní dráze bod obratu, museli přerušit své dosavadní kariéry a začít dělat něco zcela jiného, anebo zda migrace nasměrovala tento vývoj vedoucí k interkulturní práci ještě dříve, než začali uvažovat nad jakýmkoli pracovními plány. První skupinou jsou ti, kteří se do České republiky vydali až po té, kdy v zemi původu zahájili pracovní dráhu v odlišné profesi a zde se potom pustili v důsledku migrace po jiné trase:

„A pracovala jsem v Rusku jako novinářka a jako PR. Což není vůbec spojený se sociální prací. Tím, že jsem pracovala jako novinářka, jsem měla přehled, jak to funguje s neziskovými organizacemi, ale nikdy v životě jsem nepracovala v nezisku, vůbec v sociálních službách.“

Do druhé početnější skupiny patřili ti, kteří se do České republiky dostali ještě v období života, která podle věkových norem odpovídá v naší kulturní oblasti době pro vzdělávání, a nastoupili cestu k interkulturní práci díky tomu dříve než předchozí skupina. Zpravidla si vybrali obor související buď s již zmíněnou lingvistikou nebo s kulturními studií:

„Neměla jsem nějaké žádné plány, tak jsem vyhledávala na internetu a zjistila jsem, že je vlastně tady v Praze obor vietnamistika, taková. Tak jsem se tam zkusila přihlásit, vlastně jsem se učila na ty přijímačky a naštěstí jsem se dostala do toho oboru...“

Kromě výše uvedené pozice komunitního tlumočnicka, která neoddelitelně provázela interkulturní pracovníky před touto profesí, vyplynulo z rozhovorů, že respondenti se k podobné činnosti dostali ještě dříve, než se z toho stalo jejich povolání. V momentě, kdy se jako cizinci zorientovali a nabyli jazykové schopnosti v novém prostředí, začalo se na ně obracet s žádostmi o asistenci a pomoc jejich blízké okolí. Byli mezi nimi takoví, kteří se toho zmocnili velmi aktivně ale i ti, kteří se té roli spíše bránili.

„...a občas moji kamarádi, tak tím, že už jsem uměla dostatečně dobře česky, tak mi poprosili, jestli bych jim netlumočila při různých věcech, třeba si potřebovali zařídit živnostenský list anebo zajít k lékaři apod., a tím, že jsem byla schopná už víc tohleto dělat, tak jsem to začala dělat jenom pro kamarády...“

V každém případě to ale představuje spojující linku, která se objevila v drahách všech migrantů a nabízí se interpretace, že tato linka je rovněž neodmyslitelně spojená s cestou informátorů jakožto cizinců, kteří se díky svojí zkušenosti a sociálním kontaktům nevyhnuli podobným aktivitám. To pro ně posléze samozřejmě znamenalo výhodu při ucházení se o práci interkulturního pracovníka ale do značné míry i předurčovalo, že si tuto profesní cestu, jakmile na ní narazí, zvolí.

4.2 Životní zkušenost migrace

Je-li hlavním předpokladem, jehož platnost v této práci ověřuji, že zkušenost migranta je nutnou podmínkou k tomu, aby se jedinec dostal k povolání interkulturního pracovníka, je potřeba blíže se podívat na cestu, kterou dotazovaní jakožto cizinci po příjezdu do České republiky prošli a která je dle mého tvrzení kvalifikovala pro tuto profesi. A to ve smyslu zkušeností s překážkami, na které naráželi kromě jazykových a pracovních omezení rozebraných v samostatných částech práce. Soustředila jsem se na analýzu toho, co pro ně tato zkušenost znamenala, proč je definující pro jejich následnou pracovní dráhu interkulturního pracovníka.

Jedním z velkých témat v oblasti pomoci cizincům se začleňováním do společnosti je fenomén tzv. prostředkovatelů. V některých kulturních menšinách fungují více (např. rusky mluvící komunita), v některých méně, jde o komplexní jev, jehož samotné fungování je cílem mnoha analýz. V každém případě na něj narážejí interkulturní pracovníci velmi často a musí s ním v rámci pomoci svým klientům bojovat, jelikož zprostředkovatelé často poskytují předražené služby a šíří v komunitách

nepřesné informace, které se zde rychle šíří a způsobují cizincům problémy při každodenním životě v cizí společnosti. Z rozhovorů vyplynulo, že velkou motivací pro interkulturní pracovníky je právě ochránit své klienty před komplikacemi způsobenými činnostmi těchto zprostředkovatelů, jelikož se s nimi sami na začátku svého života v České republice (případně ještě během přípravy svého odjezdu) potkali. Zajímavé ovšem je, že všichni současní interkulturní pracovníci se dokázali ubránit manipulacím takových osob a sami si dokázali zařídit vše potřebné.

„Já třeba na sobě jsem zažila, že jsem se integrovala, věděla jsem, co tady lidem překáží, nebo jaké mají problémy. A už třeba v tu dobu jsem potkala se zprostředkovateli, kteří po tobě chtějí peníze. Aby s tebou šli podat žádost o prodloužení pobytu, což je úplný nesmysl, protože to je jednoduché. ... Já třeba věděla, že by bylo fajn informovat lidi, že to mohou dělat sami, nebo pracovat s komunitou a nějakým způsobem ji ovlivnit.“

Všechny dotazované respondentky si vzpomínali na nějaké pro ně zvlášť silné okamžiky nebo překážky, které na své cestě jako migrantky museli překonávat, v různých fázích životního období, a tyto momenty pak určili i jejich následnou oblast v pomoci cizincům, kterou nejintenzivněji prožívaly a která je nejvíce zajímala. Takže pokud se některá z nich setkala ve škole jako dítě cizinec se šikanou a problémem začlenění do školního kolektivu, nejraději teď pomáhá rodinám řešícím podobné problémy dětí. Podobně to cítí pracovnice, které jsou matkami a již si prožily tento proces se svými dětmi. Pokud některá v začátku svého života v České republice procházela náročným procesem žádosti o udělení pobytu, hledáním podnájmu, nelegálním zacházením v předchozím zaměstnání (odmítání platby povinného pojištění, minimální mzda, špatné pracovní podmínky apod.) nebo se třeba nedostala do lékařské ordinace v důsledku toho, že nevěděla jak (*„přišla jsem do ordinace a tam bylo napsáno neklepejte“*), projevují v těchto oblastech vyšší citlivost a zájem o klienty v podobné situaci.

„...zapojila do nějakého našeho projektu právě spolupráce s těmi školami a školkami, protože mě to zajímá a mám své vlastní zkušenosti jako maminka cizinka a můžu poradit skrz zkušenosti těm rodičům. ... můžu si pamatovat, že ten český rodič, který přišel do české školy, vůbec netuší, co prožívá ten rodič cizinec, který přivede své dítě do té školy a jakou podporu, ten učitel taky neví, co musí poskytnout, jakou informaci musí poskytnout tomu rodičovi, takže kvůli tomu, že jsme migranti, máme za sebou nějakou tu zkušenost, tak nám to pomáhá k té IP.“

Z rozhovorů vyplynulo, že všechny tyto situace představují pro respondentky důležitou součást jejich motivace pro interkulturní práci a zkušenost, kterou jako migrantky prožily, v nich dál rezonuje a poskytuje jim důvod zajímat se o podobné příběhy ostatních cizinců. Všechny dotazované se shodly na tom, že díky tomu oplývají jakýmsi specifickým druhem empatie pocházejícím z těchto zážitků a že tato citlivost je pro ně jedinečnou schopností, díky které přistupují ke svým klientům s jistým před porozuměním, jež by jinak neměly.

„A já jsem pochopila, že je to velmi podstatná věc. Že já mohu zase někomu pomoci a chápu jak se ti, vlastně, jak se ten člověk cítí. Protože ono je docela složité si představit, jak se ten člověk, když přijede, tak on vlastně z nějaké situace v nějaké své životní situace se dostane do naprosto jiné a nechápe ani strukturu, ani systém vůbec ničeho co existuje v ČR. A tohleto cítění ne každý sociální pracovník má. I pokud je vystudovaný. Ale tím, že je Čech, narodil se v ČR, tak docela složitě se to chápe. Když to člověk nezažil.“

Tato analýza tedy potvrzuje hypotézu, že pro interkulturního pracovníka je nezbytné projít si cestu migranta se všemi zkušenostmi, které to zahrnuje, bez ohledu na to, v jakém životním období se na tuto cestu vydal a je nedílnou součástí kvalit, které ve své profesi uplatňuje. Zarazilo mě ale setkání s jednou respondentkou, která byla českého původu. Ta se totiž od začátku vymykala mému předpokladu prožití cesty migranta. Nicméně z rozhovoru s ní jsem zjistila, že strávila v cizí zemi

(zemi původu klientů, pro jejichž menšinu pak konala služby interkulturního pracovníka) celkem rok v rámci svého studia na vysoké škole. Její zkušenost ovšem nebyla shodná s ostatními dotazovanými, které si v České republice prošly cestou migrantek. Strávila rok v zahraničí v poměrně privilegované pozici jakožto studentka „ze západu“, odjela do země, jejíž jazyk studovala na vysoké úrovni v Čechách, a během svého pobytu nikde nepracovala. Analýzou jejího příběhu v porovnání s příběhy ostatních interkulturních pracovníků jsem tedy došla k závěru, že pro výkon této profese není podmínkou nutnou mít zkušenost migrace ale stačí, když člověk zakusí každodenní život v cizí kultuře po tak dlouhou dobu, aby nabyl určitou kulturní znalost o dané zemi. Není možné na základě výzkumu jednoznačně říct, jak dlouhá doba to musí být, je důležitý spíše osobní postoj. Do takové zkušenosti jistě nepatří turistický pobyt jakéhokoli druhu, jedinec musí aktivně chtít maximálně proniknout do tajů cizí kultury a zažívat v ní všední situace a kontakty s místním obyvatelstvem. Uvedený závěr upravující původní hlavní předpoklad posléze potvrdily v rozhovorech další komunikační partnerky, které v důsledku dlouhodobé zkušenosti s tímto povoláním shledaly, že pro to, aby někdo mohl vykonávat interkulturní práci, nemusí být nutně migrant, ale je nezbytné, aby aspoň nějakou dobu zakoušel postavení cizince:

„Já si myslím, že není důležitý, jestli je ten člověk cizinec, není to podmínka. Ale musí tam být aspoň jednou silná zkušenost s migrací. Protože když člověk neví, co to je být cizinec, těžko dokáže si představit, do jaké míry se může člověk cítit ztracen. ... myslím si, že většina lidí to potřebuje zažít aspoň jednou, aby to pochopili a mohli pak s tím pracovat, s tím člověkem. Když ne, tak jsem pozorovala, že existuje tendence být přesvědčen, že ta jeho pravda je ta pravda. A pak už těžko přijdeš na to, že ten druhý může mít úplně jinou představu. Když nemáš zkušenost, že by věci mohli být úplně jinak (třeba jednoduché “Polož talíř na stůl”), tak často nepochytneš všechno.“

4.3 Setkání s neziskovými organizacemi

Jak bylo uvedeno v teoretické části, neziskový sektor představuje v předkládané práci nejen prostředí, ve kterém byl výzkum prováděn, ale také definující rámec, jelikož povolání interkulturního pracovníka v něm vzniklo, nadále se vyvíjí a pro cizince/migranty se jedná o zprostředkovatele mezi nimi jakožto etnickou menšinou a většinovou společností. Dotazovaní na neziskové organizace nenarazili proto a až v době, kdy hledali práci v tomto sektoru, ale přivedli je k tomu jiné okolnosti. Obraceli se na ně jako klienti, když hledali pomoc při snahách o řešení praktických problémů spojených se životem v cizí zemi.

„...celou tu dobu, kdy jsme my byli v Česku jako azylanti, tak jsme se vždycky obrátili na neziskovky, aby nám pomohly s papírováním, se sociálním a právním poradenstvím.“

Vedla je k tomu potřeba nabýt jazykové znalosti a nedostatek financí na soukromé kurzy je přivedl k myšlence hledat v neziskovém sektoru. Zajímavým poznatkem bylo, že někteří respondenti mluvili o nepochopení celého principu, na kterém neziskové organizace fungují, jejich snahu o zapojení cizinců do společnosti různými aktivitami, navíc pořádanými pro ně zadarmo, a že toto nepochopení překonávali jako neznámou kulturní praktiku.

„Protože jakmile se člověk dostane do styku s neziskovkou, nebo aspoň můj takový pocit, já jsem dlouho nechápala, co se děje. Proč těm lidem pomáhají, proč vlastně se snaží nějakým způsobem komunikovat s migranty, i když je to docela náročné. Člověk má jazykovou bariéru, vypadá divně, chová se divně, tak proč je tam snaha z jejich strany nějakým způsobem tu bariéru překonat. To mě opravdu fascinovalo.“

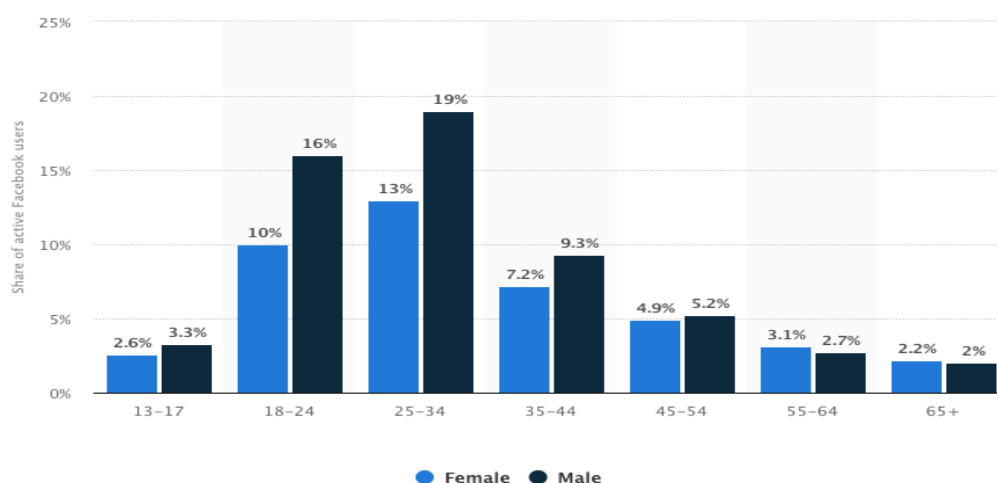
4.4 Role sociálních médií

Překvapivým zjištěním mého kvalitativního výzkumu bylo, jak velkou roli hrají sociální média v životech respondentů ve smyslu získání

samotné práce interkulturního pracovníka, prvních zkušeností s neziskovým sektorem nebo setkání se s pomocí cizincům ze strany neziskové organizace.

Pro věkovou skupinu respondentů je aktivita na sociálních sítích, především na Facebooku, přirozenou součástí života. To vyplývá z dat o struktuře uživatelů této sociální sítě – v ČR bylo v roce 2018 registrováno celkem 4.69 milionu uživatelů Facebooku. Podle věkového složení uživatelů (viz graf) lze předpokládat, že prakticky každý z dotazovaných Facebook užívá pravidelně.

Graf č. 1: Počet uživatelů sociální sítě Facebook v České republice v letech od 2015 do 2022 (v miliónech)¹

Toto tvrzení dokládá i kvalitativní výzkum chování uživatelů Facebooku, ze kterého vyplývá, že „nejvíce času prohlížením Facebooku stráví člověk kolem 26 let pracující na plný úvazek s počítačem“ [Erban 2011: 92], což se blíží věku většiny mých respondentů i jejich pracovní náplni.

¹Zdroj <https://www.statista.com/statistics/568761/forecast-of-facebook-user-numbers-in-the-czech-republic/>

I přes výše uvedené je z rozhovorů zřejmé, že přínos sociálních sítí přesahuje pro většinu respondentů obvyklou míru, ve srovnání s jinými uživateli. Z analýzy rozhovorů vyplývá, že sociální média jsou často klíčovým informačním kanálem, jehož prostřednictvím se migranti dozvídají o nabídce interkulturních organizací a jejich programu. Zároveň v nemalé míře sociální média přispívají k získání samotného zaměstnání v takových organizacích a jsou proto jedním z důležitých informačních zdrojů příslušníků minorit v ČR. Oba případy si zaslouží podrobnější rozbor.

Z rozhovorů vyplývá, že pro minoritní komunity je přirozené sdružovat se na sociálních médiích se svými krajany. Sdílejí důležité informace spojené s pracovními nabídkami, řešením krizových situací a podobně. Je přirozené, že se setkávají i s nabídkami neziskových organizací, které jim mohou pomoci při řešení problémů se začleňováním do společnosti. Ať už ve smyslu organizování neformálních kulturních aktivit (různé kulturní festivaly nebo lekce jógy) nebo poskytováním právního a jiného poradenství (pomoc se získáváním povolení k pobytu).

„Já jsem hledala jakoby nějaké skupiny, na FB jsem našla třeba nějaké skupiny rusky mluvících lidí, co žijou v Praze a tam jedna paní publikovala různé inzeráty a co se tu děje.“

Je zároveň velmi pravděpodobné, že samotný Facebook zobrazuje uživatelům, kteří jsou v pozici cizince trvale žijícího na území České republiky, pro ně tzv. relevantní obsah. Tedy nabídky práce pro cizince, možnost zapojení se do společnosti a aktivit pro členy menšiny.

„Ted' přesně nevím, kdo by to sdílel v mém okolí? Já jsem v ten okamžik jsem neměla, mám pocit, že ten Facebook mi podsouval. Možná když hledáte nějakou práci, tak ukazují nějaké nabídky.“

„Je to prostě, že i tak jako využívala jako rádio ostatních známých, kteří věděli víc než já. A to je prostě intuitivní přírodní v té komunitě,

počkej já se zeptám, napíšu své kamarádce na Facebooku, co tam máš a podobně. Je to takové prostě sdílení zkušeností.“

Z analýzy rozhovorů i samotné struktury sociálních sítí vyplývá, že sdružují uživatele se stejnými zájmy a jsou tak pro mnohé přirozenou součástí komunikace a získávání informací, tedy i pro osoby zajímající se o mezikulturní dění (bez úmyslu si například aktivně hledat zaměstnání v interkulturním prostředí).

„Podle mě to vyplivnul vždycky Facebook, jsem tam v různých skupinách, které se zajímají o Čínu, nebo nabídky práce. Takže vždy přes to.“

Z výše uvedeného je také zřejmé, že sociální média mohou být zdrojem příležitostí získat práci, což potvrzují i rozhovory. Často se respondenti ke své první pracovní příležitosti spojené s náplní interkulturního pracovníka dostali právě prostřednictvím inzerátů uvedených na sociálních sítích. Nejčastěji se jednalo o překladatelství nebo pomoc některému z cizinců ze stejné jazykové menšiny.

„A zrovna Jitka, která tady pracovala přede mnou pro arabskou komunitu, která studovala to samé, tak ta měla končit a dala inzerát na naši facebookovou stránku školy. Že se někdo shání.“

V předkládaném rozboru jsem se snažila zachytit všechny faktory, které vycházejí ze společenské struktury, představovaly pro respondentky omezení nebo zdroje příležitostí zakořeněné v sociálním kontextu jejich trajektorie migrantů. Znamenaly tudíž skryté neuvědomělé motivy, které je na této cestě provázely v souladu s tvrzeními uvedenými v teoretické části. Musím ale reflektovat, že z rozhovorů, které jsem absolvovala se všemi dotazovanými, vycházelo najevo, že kromě znevýhodnění pocházejícím z jejich statusu cizinců se v zásadě jednalo o osoby, které vykazovaly vysokou míru snahy aktivně se zasazovat o svou životní cestu, cílevědomě šly za cílem začlenit se do společnosti a také do ní

přispívat. Nejednou se v jejich vyprávěních objevila zmínka o tom, že ve své profesi vidí způsob, jak vrátit společnosti to pozitivní, co od ní dostaly.

5 ZÁVĚR

Hlavním cílem práce bylo objasnit motivace interkulturních pracovníků, které je mohli dovést až k jejich povolání. Prvním stanoveným předpokladem bylo, že zásadním momentem pro jejich cestu k tomuto povolání byla migrace, která představuje z hlediska jejich životní (a pracovní) dráhy bod obratu měnící původní trajektorii. Domnívám se, že v analytické části jsem pro toto tvrzení podala dostatečnou oporu, jelikož u všech respondentů se potvrdilo, že jejich zkušenosti spojené se začleňováním do společnosti v důsledku migrace je ovlivnily v tom smyslu, jak se k interkulturní práci dostali. Díky strukturálním a institucionálním bariérám, na které naráželi na své cestě jako migranti, získali jedinečné schopnosti, vnímavost vůči problémům lidí ve stejném postavení, a navíc se sami dostali do prostředí neziskových organizací, které jim s těmito obtížemi pomohli, takže se vůbec o existenci a smyslu takové pozice dozvěděli. Ve výpovědích jednotlivých respondentů jsem vyzdvihla nejrůznější překážky, na které interkulturní pracovníci v sociálně znevýhodněné pozici migrantů naráželi, a tím získali znalosti ideální pro pomoc ostatním migrantům. Z analýzy rozhovorů rovněž vyplynulo, že moji komunikační partneři oplývali ambicemi ve smyslu snah o zapojení do české společnosti, a to je v souladu s konceptem životní dráhy, dle které životní cesta jedince je multidimenzionální rovina zahrnující naše jednání a institucionálně definovanou cestou zakořeněnou ve struktuře [Levy 2005: 3]. Celkově bylo analýzou potvrzeno, že trajektorie migranta zapadá do cesty směřující k interkulturní práci a stojí za motivy vedoucími k získání a výkonu tohoto povolání.

Po provedeném výzkumu jsem ovšem poupravila ověřovaný předpoklad, že k získání zkušenosti je potřeba projít cestu klasického migranta, tedy člověka přizpůsobujícího se trvale novému kulturnímu prostředí. Ukázalo se, že stačí projít část životní dráhy jakožto cizinec v zemi, ve které se aktér snaží pochopit jiné návyky a fungování společnosti. Druhým předpokladem byla jazyková vybavenost interkulturních pracovníků. Ten se potvrdil v celé šíři a vyjevila se ještě

hlubší míra významu znalosti jazyka, bez níž migranti nejsou schopní proniknout do struktury české společnosti. S jazykem mají spojenou koncepci integrace jako takové a sami měli ve svých začátcích života v České republice jasnou představu a snahu osvojit si jazykové dovednosti, aby mohli plně participovat a využívat svůj potenciál v rámci pracovního trhu, vzdělání atd. Navíc se všichni dostali k interkulturní práci přes jiné povolání spojené s jazykovou znalostí, komunitní tlumočnictví, které je doteď nedílnou součástí jejich pracovních povinností a které stálo u zrodu samotné pozice, což na svých vlastních pracovních cestách opět respondenti potvrdili.

Téma, které se mi nepodařilo zcela pokrýt rozhovory s dotazovanými a následně analyzovat, je sociální identita. To, že je interkulturní práce nerozlučně v našem systému spojena s neziskovým sektorem a je v něm institucionálně zakotvena, vyplynulo z faktu, že všichni respondenti se s tímto prostředím v nějaké životní fázi setkali a díky tomu se dostali k profesi interkulturního pracovníka. Zůstává ale otázkou, do jaké míry působení v prostředí neziskového sektoru definuje jejich sebe vnímání jakožto etnické menšiny. Jak vnímají svou identitu ve vztahu k tomuto institucionálnímu nevědomému základu by se muselo objasnit výzkumem, který by byl samostatně zaměřen na kategorii integrace. Bylo by potřeba prozkoumat, jak zažívají změnu ve sebe-pojetí (a případně jak tuto změnu vnímá jejich okolí) a také jak sami vykládají význam pojmu integrace, co člověk musí obětovat ze svých „starých“ návyků, aby se stal plnohodnotným členem nové společnosti [Emler 2005: 204].

Můj výzkum sice nebyl zaměřen na roli sociálních médií v interkulturní práci, ale věnovala jsem jim určitou pozornost, protože se okolo nich točily rozhovory s respondenty, kdykoli jsme se bavili o jejich sociálních sítích, které jsou v konceptu životní dráhy vyjádřeny v podobě dimenze propojené životy (*linked lives*). Zjištěné skutečnosti jasně potvrzují jejich důležitost. To otevírá další otázky, které by stály za podrobnější samostatný výzkum a jejichž zodpovězení by mohlo

sloužit pro praxi neziskových organizací, nebo přímo interkulturních pracovníků. Jsem přesvědčena, že sociální sítě mohou být dobrým nástrojem pro primární kontakt s potenciálními klienty interkulturních organizací i pro rozšíření základní informovanosti o nové kultuře mezi jazykovou / kulturní minoritou.

Závěrem zmíním ještě zarážející skutečnost, a sice absenci mužů v kolektivu interkulturních pracovníků. Domnívám se, že by bylo zajímavé téma případného navazujícího výzkumu povolání interkulturního pracovníka jakožto genderově specifické profese. Je možné, že důvodem je její pečující charakter nebo souvisí to s životní fází žen, kdy prochází obdobím mateřství a hledají nové kariérní cesty? Jako vhodný teoretický základ takového výzkumu by mohla sloužit mimo jiné citovaná práce Phyllis Moen (2016) „*Work Over the Gendered Life Course*“, která se zabývá do dnešní doby genderově předpojatou standardizovanou životní dráhou žen.

6 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

Dudová, R. 2011. „Kvalitativní výzkum životních drah: life stories a biografický výzkum.“ Socioweb [online]. 2011(11), Pp. 2-4. ISSN 1214-1720. Dostupné z:
http://www.socioweb.cz/upl/editorial/download/195_SOCIOWEB_11_2011.pdf.

Emler N. 2005. „Life Course Transitions and Social Identity Change“ in R. Levy, P. Ghisletta, J.-M. Le Goff, D. Spini, E. D. Widmer (eds). *Advances in Life Course Research. Volume 10. Towards an Interdisciplinary Perspective on the Life Course*. Elsevier science. Pp. 197-215. ISSN 1040-2608, ISBN 9780762312511.
[https://doi.org/10.1016/S1040-2608\(05\)10007-0](https://doi.org/10.1016/S1040-2608(05)10007-0).

Erban, O. 2011. „Život na Facebooku: kvalitativní studie chování lidí na Facebooku.“ Diplomová práce. Praha: Karlova univerzita, Fakulta sociálních věd. Vedoucí práce Jaroslav Švelch.

Eriksen, T. H. 2012. *Etnicita a nacionalismus: antropologické perspektivy*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-053-7.

Giele, J. Z.; Elder. G. H. Jr. 1998. „Life Course Research: Development of a Field“ in J. Z. Giele, G. H. Elder Jr. (eds.). *Methods of Life Course Research: Qualitative and Quantitative Approaches*. London: SAGE. Pp. 5-27.

Haškova, H., R. Dudová. 2014. „Metody zkoumání životních drah“ v H. Hašková *Vlastní cestou?: životní dráhy v pozdně moderní společnosti*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON) v koedici se Sociologickým ústavem AV ČR. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-178-7. Pp. 35-58.

Havlíková, J. 2007. „Věk v sociologické teorii: Perspektiva životního běhu.“ *Sociální Studia / Social Studies*, (1/2). Pp. 179–200. Dostupné z:

<http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=e5h&AN=31476397&lang=cs&site=ehost-live>.

Heinz, W. R., Krüger, H. 2001. „Life Course: Innovations and Challenges for Social Research.“ *Current Sociology*, 49(2). Pp. 29–45. <https://doi.org/10.1177/0011392101049002004>.

Hutchison, E. D. 2005. „The Life Course Perspective: A Promising Approach for Bridging the Micro and Macro Worlds for Social Workers.“ *Families in Society*, 86(1). Pp. 143–152. <https://doi.org/10.1606/1044-3894.1886>.

Kubátová, H. 2010. *Sociologie životního způsobu*. Praha: Grada. Sociologie (Grada). ISBN 978-80-247-2456-0.

Levy, R. 2005. „Why look at lifecourses in an interdisciplinary perspective ?“ in R. Levy, P. Ghisletta, J.-M. Le Goff, D. Spini, E. D. Widmer (eds). *Advances in Life Course Research. Volume 10. Towards an Interdisciplinary Perspective on the Life Course*. Elsevier science. Pp. 3-32. ISSN 1040-2608, ISBN 9780762312511. [https://doi.org/10.1016/S1040-2608\(05\)10007-0](https://doi.org/10.1016/S1040-2608(05)10007-0).

Mayer, K. U. 2004. „Whose Lives? How History, Societies, and Institutions Define and Shape Life Courses, Research“ in *Human Development*, 1(3). Pp. 161-187, DOI: 10.1207/s15427617rhd0103_3.

Moen, P. 2016. „Work Over the Gendered Life Course“ in M. J. Shanahan, J. T. Mortimer, M. K. Johnson (eds.). *Handbook of the Life Course: Volume II*. New York: Springer. Pp. 249-267.

Pařízková, A. 2012. „Vývoj sociologického pohledu perspektivy studia života jedinců“ in J. Hasmanová Marhánková, M. Kreidl. *Proměny partnerství. Životní dráhy a partnerství v české společnosti*. Praha: Sociologické nakladatelství. ISBN 978-80-7419-142-8.

Radtke, F.O. 1997. „Multiculturalism in Welfare States: The Case of Germany“ in M. Guibernau, J. Rex (eds.). *The Ethnicity Reader: Nationalism, Multiculturalism and Migration*. London: Polity Press. Pp. 248-256.

Rutter, M. 1996. „Transitions and turning points in developmental psychopathology: As applied to the age span between childhood and mid-adulthood.“ *International Journal of Behavioral Development*, 19. Pp. 603–636.

Uhde, Z. 2014. „Zneuznání v příbězích migrace“ in H. Hašková. *Vlastní cestou?: životní dráhy v pozdně moderní společnosti*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON) v koedici se Sociologickým ústavem AV ČR. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-178-7, Pp. 285-308.

7 RESUME

The aim of the thesis is to search for motivation behind the decision to become an intercultural worker using the life course theory. These workers experienced themselves the path of a migrant encountering new cultural environment and therefore they are now well qualified for helping other foreigners to pass this specific journey. They had to overcome certain structural obstacles connected to the disadvantaged position of a migrant and I try to concentrate on these type of struggles. I use qualitative method of a biographical interview typical for the life course theory and analyse the main categories so that I could reveal the relationship between actions of the intercultural workers and social context in which they decided to pursue this profession.